

Міністерство освіти і науки України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Рівне – 2022

Редакційна колегія:

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік Національної академії наук вищої освіти України, проректор з науково-педагогічної роботи, європейської інтеграції та інновацій;

Mirosław Dymon – Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki;

Лісова С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Малафійк І.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;

Дем'янчук О.Н. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;

Потапчук Т.М. – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Цюлюпа С.Д. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Крижановська Т.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Прокопович Т.Ю. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Радковська Л.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Сверлюк Л.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;

Филипчук М.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 4 від 28.04.2022 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. /
М 656 Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т,
Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2022. – Вип. 8. – 192 с.

ISBN 978-966-416-932-2

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Крижановська Т.І.</i> До питання варіативності методики реалізації мистових ліній музичної освіти у початковій школі	5
<i>Крусь О.П.</i> Методологічні аспекти формування національної вихованості майбутніх учителів музики	10
<i>Кухар Я.О.</i> Особливості сакрального музикування за авторством М. Леонтовича	15
<i>Ногачевська І.В., Григорчук І.С.</i> Формування фахових компетентності студентів в процесі вивчення вокально-хорових дисциплін	22
<i>Парчук І.М., Гумінська О.О.</i> Методи розвитку навичок імпровізації учнів-піаністів ДМШ	28
<i>Пастушок Т.В.</i> Принципи формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу	35
<i>Сверлюк Я.В., Сверлюк Л.І.</i> Взаємодія диригента з творчим колективом як педагогічна проблема	41
<i>Якимчук С.Н.</i> Неперервність освіти студента-хормейстера як системне середовище формування особистості	49

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Балаєва О.С.</i> Вараська музична школа, як один з основних осередків музичної культури Рівненського Полісся	55
<i>Столярчук Б.І.</i> Богдан Яремко – дослідник традиційних сопілкових інструментів і їх музики	60
<i>Даюк Ж.Ю., Бордун Н.Р.</i> Основні тенденції розвитку фортепіанного мистецтва Львівщини в контексті західноєвропейської музичної культури	65
<i>Гурин М.А.</i> Аматорське хорове виконавство м. Рівного на сучасному етапі національного культуротворення	73
<i>Димченко С.С., Савчин О.В.</i> Художні аспекти виконавської інтерпретації Концерту-поєми для баяна із симфонічним оркестром Альбіна Репнікова	78
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічні погляди та диригентська майстерність Петра Свердлика	89
<i>Кривицька В.В.</i> Творча діяльність маестро П. Муравського на посаді художнього керівника державної хорової капели УРСР «Трембіта»	101
<i>Мельничук С.Ф.</i> Класичне музичне мистецтво та його фоновість в розрізі сучасної культури	105
<i>Остапчук М.М., Никон О.К.</i> Українське фортепіанне мистецтво у контексті розвитку вітчизняної музичної культури	112
<i>Осіпкіна Д.В.</i> Українське вокальне мистецтво: ключові аспекти становлення та розвитку	117
<i>Пастушенко А.С.</i> Родинно-побутова пісня, балада, як явище барокової культури	122
<i>Продан В.В.</i> Фортепіанна творчість Миколи Ластовецького в контексті розвитку української музичної культури	127

<i>Прокопович Т.Ю.</i> Столітній ювілей Миколи Лисенка в умовах ворожих ідеологій (за матеріалами воєнної преси).....	131
<i>Роговська В.О.</i> Стилiстичні особливості української сучасної хорової музики	136
<i>Харитон І.М.</i> Трансформація стражденного в системі координат культурової пісенної обрядовості української православної традиції.....	141
<i>Цапун Р.В.</i> Рокитнівщина: з фольклорної експедиції 1987 року.....	150

РОЗДІЛ III.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Борщ К.О., Крижановська Т.І.</i> Розвиток художньої компетентності старшокласників методом творчого практикуму в курсі «Мистецтво»	158
<i>Василишин І.В., Гумінська О.О.</i> Методи та прийоми розвитку комунікативних навичок учнів 5-7 класів на уроках музичного мистецтва.....	164
<i>Висоцька Д.С.</i> Музичний розвиток дітей з особливими освітніми потребами на уроках фортепіано	169
<i>Кулакевич А.В., Радковська Л.М.</i> Ретроспективний аналіз проблеми «слухання музики» в педагогічній теорії та практиці минулого.....	174
<i>Малей Я.Р., Радковська Л.М.</i> Нетрадиційні уроки як важливий аспект розвитку особистості школяра	179
<i>Тарчинська Ю.Г., Тарчинська І.Г., Ткачук А.О.</i> Вплив інформаційних технологій на мистецьку освіту	183
Про авторів	189

РОЗДІЛ III.

МЕТОДИКА МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

УДК 78 : 373. 5. 015. 31

Борщ К.О., Крижановська Т.І.

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ МЕТОДОМ ТВОРЧОГО ПРАКТИКУМУ В КУРСІ «МИСТЕЦТВО»

Анотація. У статті обґрунтовується зміст та форми реалізації творчих практикумів у процесі розвитку художньої компетентності старших підлітків на уроках мистецтва.

Ключові слова: компетентність, художня компетентність, творчий практикум, старший підліток.

Annotation. The article substantiates the content and forms of implementation of creative workshops in the development of artistic competence of senior adolescents in art lessons.

Key words: competence, artistic competence, creative workshop, senior teenager.

*«Людська діяльність –
це жива єдність теорії та практики»
(Арістотель).*

Постановка проблеми. Ми живемо в динамічному, напрочуд мінливому світі. Зміни стосуються усіх сфер нашого життя: економіки, політики, мистецтва і, звичайно, освіти як базису інших форм суспільної свідомості. Саме тому сучасний професійний ринок потребує працівників, здатних змінюватись, гнучко реагувати на виклики часу. Отже, сучасним школярам потрібні не лише міцні знання, а й достатній рівень компетентності, яка допоможе визначити коло інтересів та уподобань, ефективно спрямувати своє життя, творчо діяти, отже, – успішно реалізуватись. На компетентнісному підході особливо наголошує Концепція Нова українська школа [1]: «головна ідея НУШ – компетентнісний підхід до навчання, який орієнтований не на процес, не на накопичення фактів, а на результат» [3]. Водночас вказана освітня реформа акцентує важливість саме практичного опанування шкільного предметного кола. І ця позиція є досить давньою істиною, адже, ще античні мудреці проголосили: практика без теорії є більш

цінною, ніж теорія без практики (Марк Ф.Квинтиліан). Тому вважаємо позитивним зростання освітнього наукового інтересу до проблеми поглиблення практичної спрямованості шкільної освіти як умови формування особистісної компетентності – здатності до використання особистістю отриманого освітнього потенціалу у самостійному дорослому, в тому числі і професійному житті.

Метою нашої статті є обґрунтування методичних підходів до процесу розвитку художньої компетентності старшокласників на уроках мистецтва в умовах творчого практикуму.

Аналіз досліджень. Проблема формування компетентнісної особистості є предметом психолого-педагогічного пошуку, вона різноаспектно досліджується у напрацюваннях І.Беха, Н Бібік, І. Єрмакова, О. Овчарук, О. Пометун, І. Родигіної, О. Савченко, Є. Торшилової. Зокрема, своє бачення змісту та структури особистісної компетентності пропонують М. Головань, С. Гончаренко, А. Маркова та ін. Методичні особливості педагогічного розвитку культурної, зокрема, мистецької (художньої) компетентностей також вивчають Л. Масол, Г. Падалка, О. Ростовський, Г. Сотська, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.

Водночас зазначимо, що шкільна практика доволі часто демонструє захоплення вчителів «екстенсивним» принципом нарощування знань без врахування перспективи їх самостійного використання випускником. Досі спостерігається ігнорування специфіки уроків мистецтва у порівнянні з предметами інших освітніх галузей, що проявляється в униканні практично-творчих форм роботи як таких, що забирають чимало освітнього часу, не дозволяють об'єктивно оцінити їх результати. Це засвідчує актуальність заявленої проблеми і необхідність інноваційного пошуку шляхів її вирішення.

Виклад основного матеріалу. Обґрунтуємо зміст ключової категорії дослідження. У «Словнику іншомовних слів» компетентність (із лат. *competens* (*competentis*) – належний, відповідний) означає поінформованість, обізнаність, авторитетність [10, с.282]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» термін «компетентний» визначається аналогічно – через когнітивну ну призму: той, «... який має достатні знання в якій-небудь галузі; ...добре обізнаний, тямущий;... ґрунтується на знанні, кваліфікований [13, с.250]. Визначення також збагачується і професійним змістом: «...має певні повноваження, повноправний, повновладний [13, с.250]. У актуальному для нашої статті когнітивному значенні можемо попередньо узагальнити: компетентна у конкретному питанні людина завдяки особистим знанням, умінням, навичкам здатна обґрунтовано говорити і результативно діяти у даному тематичному колі.

Широкі визначення з виходом на понятійну структуру пропонує М. Головань, стверджуючи, що компетентність – інтегративне особистісне утворення. Воно поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості [4]. Зазначені структурні елементи зумовлюють

здатність і готовність особистості усвідомлено діяти, розв'язуючи реальні життєві завдання та проблеми [4]. Отже, компетентність – це здатність особистості ефективно використовувати набуті знання, вміння, навички в реальній практиці [12, с.6]. Саме тому творчий практикум, тобто вид освітньо-практичної діяльності, тренувальна модель майбутньої самостійної діяльності школяра був обраний нами в якості основи формування особистісної компетентності.

Педагог С. Гончаренко визначив компетентність як «сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати оцінки діяльності, використовувати інформацію [5, с.149]. На думку А. Маркової, компетентність є «індивідуальною характеристикою ступеня відповідності вимогам професії; здатністю й умінням людини виконувати певні трудові функції» [7, с.31]. Е. Зеер компетентність розглядає як сукупність знань, умінь, досвіду, відображену в теоретико-практичній підготовленості до їх реалізації в діяльності на рівні функціональної грамотності [6]. О. Базишевська говорить про компетентність як про «інтегрований результат освіти, присвоєний особистістю»; а також як про «здатність діяти в конкретних умовах» [2, с.136].

У сучасній педагогічній лексиці поряд з терміном «компетентність» активно використовується поняття «компетенція», яка розглядається і як синонім компетентності, наприклад: добра обізнаність із чим-небудь [13], і як певний, заздалегідь визначений, набір знань, умінь, навичок, відповідно компетентність як якісна характеристика їх засвоєння, що проявляється в процесі практичної діяльності.

Таким чином, обгрунтовуючи зміст та структуру поняття «компетентність» як об'єкта педагогічного впливу, керуючись вище наведеними науковими визначеннями, вважаємо, що головними структурними компонентами – носіями змісту даного поняття, є когнітивний (знання, включені у пізнавальні процеси сприймання, мислення, уяви, вербалізації), мотиваційний (потреба, бажання, інтерес, схильність, ідеал), емоційно-аксіологічний (емоції, цінності, ставлення) та практичний (дії, уміння, навички, діяльність) компоненти (див рис. 1.1 Компонентна структура поняття «компетентність»).

Переорієнтування сучасної освіти з кількісного знаннєвого вектора на розвивальний призвело до активного впровадження компетентнісного підходу. Останній трактується як такий, який впливає не тільки на саму структуру знань, а й на якість освіти в цілому. Його сутність – у «чіткому розумінні того, які саме риси може... розвинути ...спілкування дитини з мистецтвом» для розвитку інших особистісних компетентностей [2, с.136].

Компонентна структура поняття «компетентність»

Рис. 1.1

<p>Когнітивний компонент компетентності</p> <ul style="list-style-type: none"> • знання, включені у пізнавальні процеси (сприймання, мислення, уяви, вербалізації) 	<p>Мотиваційний компонент компетентності</p> <ul style="list-style-type: none"> • схильність, • потреба, • бажання, • інтерес, • ідеал
<p>Емоційно-аксіологічний компонент компетентності</p> <ul style="list-style-type: none"> • емоції, • цінності, • ставлення 	<p>Практичний компонент компетентності</p> <ul style="list-style-type: none"> • дії, • уміння, • навички, • діяльність

Концепція НУШ виділяє 11 ключових компетентностей, розуміючи їх як такі, які кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування, і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя. Зокрема до ключових компетенцій віднесено здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій, громадянські та соціальні компетентності, а також культурну, яка передбачає залучення школяра до різних видів мистецької творчості шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості [14, с.3]. Зрозуміло, що вона є системним утворенням. Серед її субкомпетенцій виділимо: художню та художньо-естетичну.

Художня компетентність – здатність керуватися набутими художніми знаннями та вміннями, готовність використовувати отриманий досвід у самостійній діяльності згідно з універсальними загально людськими естетичними цінностями та власними духовно світоглядними позиціями [8, с.5]. Художньо-естетична компетентність – це обізнаність у галузі мистецтва, прагнення та здатність реалізувати на практиці свій художньо-естетичний потенціал для одержання власного неповторного результату творчої діяльності [11, с.72]. За словами І. Ревенко цей потенціал складають культурно-історичні та художньо-естетичні знання; навички художньо-естетичного сприймання, аналізу й інтерпретації мистецьких зразків, розуміння основних естетичних принципів, готовність до художньої активності [11]. Ми визначаємо художню компетентність як можливість особистості до активної художньої діяльності, зокрема сприймання, інтерпретації, творчості на основі сформованої системи знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій.

На розвиток художньої компетентності спрямована освітня галузь «Мистецька освіта», зокрема курс «Мистецтво», що викладається з 1 по 11 класи закладів загальної середньої освіти. Предмет дисципліни та методичні засади її викладання формуються тривалий час.. Зокрема її фокусування у окремому предметі інтегрованого змісту почалось в РСФСР з 1977 р. На Україні цей курс «стартував» у кінці 80-х рр. У 1998 р. з метою апробації Міносвіти України було запропоновано експериментальні програми «Художня культура України 8–9 класи», «Художня культура світу 10–11 класи», авторами яких стали досвідчені представники художньої освіти Л.Масол, С.Коновець, О.Комаровська, М.Дремлюга, Н.Миропольська. У 2009 р. у навчальні плани старших класів увійшов предмет «Художня культура», який з 2018 р. був замінений у певній мірі синонімічною дисципліною «Мистецтво 8-11 класи» як узагальнюючою частиною інтегрованого курсу «Мистецтво» (1-11 класи).

Підкреслимо особливу перспективність даного курсу з огляду на вікові особливості старших підлітків, які переживають бурхливий процес формування ціннісних життєвих орієнтацій, стоячи на порозі вибору професії, планують своє майбуття, а тому потребують різноманітних творчих практик, які дозволяють їм виявити власний потенціал, обрати адекватні власним можливостям фахові орієнтири.

Вчителю важливо передбачити і збалансувати різні види мистецької діяльності учнів, запобігти перетворенню курсу «Мистецтво» у старшій школі у суто теоретичну дисципліну; наповнити його завданнями художньо-практичного спрямування, не перевантажуючи учнів зайвою інформацією [9, с.4]. На нашу думку, творчі практикуми у контексті шкільної дисципліни «Мистецтво, 8-11 класи» повинні відповідати наступним педагогічним вимогам розвитку художньої компетентності старшокласників.

1. Відповідність освітнім меті та завданням.
2. Змістовність, сприяння розкриттю та поглибленню теми уроку.
3. Наявність потенціалу активізації художнього інтересу, забезпечення формування художньо-естетичних смаку та ідеалу учнів.
4. Пролонгованість впливу ідеї творчого практикуму, що забезпечує бажання учня самостійно, позаурочно продовжувати художню діяльність.
5. Забезпечення емоційного впливу мистецтва, зокрема розвиток вищих почуттів, ціннісних орієнтацій як основи професійного вибору.
6. Сприяння розвитку індивідуальних художніх навичок, вмінь як основи самостійної художньої діяльності.

Зазначені вимоги до творчих практикумів, відповідаючи структурі художньої компетентності, на нашу думку, дозволять забезпечити ефективну та цілісну реалізацію мети курсу «Мистецтво». Наведемо окремі приклади.

У 8-9 класі наскрізною є тема «Стилі мистецтва». Вона дозволяє розгорнути історичну ретроспективу розвитку світового мистецтва. Водно-

час поняття «стиль» передбачає ознайомлення учнів з найбільш яскравими, промовистими елементами мистецької мови різних епох. Так, знайомлячи учнів з мистецтвом наших предків, пропонуємо створити драматичний етюд на тему «Обряд східних слов'ян», поклавши в його основу відому учням обрядову закличку, пісню, ритмізовані фрази, колективні рухи та шумовий супровід-остинато.

Вивчаючи мистецькі стилі давніх цивілізацій, учні здійснюють художнє оформлення конспекту з використанням елементів стилю (орнаменту, письма, образотворчого мистецтва, архітектури тощо). Такими елементами для теми «Мистецтво Давнього Єгипту» служили зображення ієрогліфів. Меандрових візерунків та ескізів колонних капітелей – для теми «Мистецтво античного світу». Викликало інтерес створення портфоліо «Антична мода», подіуму «Зачіски Античності». Вважаємо, що варіацією на тему «Мистецтво середньовічної Європи» може бути майстерня з виготовлення закладок до кодексів з малюнками-мотивами релігійних декоративно-графічних композицій, буквами готичних шрифтів, кольорами-символами Візантійського іконописання.

Присутність серед школярів дітей, що займаються хореографією, дозволило передбачити пластичну імпровізацію «Танець епохи». Охоче відгукуються підлітки на завдання: створення фотосесії «Романтичні образи моїх сучасників» або селфі «Я – романтик!». Знайомство з віртуальним мистецтвом, його мовною та жанровою палітрою можна логічно завершити в наступних творчих практикумах: репортаж із зйомкою різними планами «Один день з мого життя»; проект «Створюємо фільм: ідея – результат»; презентація «Моя «Топ-десятка» улюблених кінофільмів»; мімічний (або графічний) експеримент: «Аніме: світ облич»; шкільна фотовиставка «В Україні є чимало цікавих місць...».

Висновки. Зазначені види творчих практикумів не вичерпують усіх форм спілкування старшокласників з мистецтвом. Важливо, що вони спрямовують учнів на відтворення основних проявів функціонування мистецтва – творчість, сприймання, інтерпретацію, виконання. Подібні практиками, активізуючи інтерес учнів до мистецтва сприяють гармонійному розвитку та взаємодії усіх структурних складових художньої компетентності: когнітивної, мотиваційної, емоційно-ціннісної, практичної. Важливо, що не обмежуючи художню діяльність окремим видом мистецтва, творчий практикум дозволяє реалізуватись не лише на конкретному рівні творчості (репродукція, інтерпретація, творчість), але і в улюбленому виді мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова Українська школа». URL : [https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna% 20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf)
2. Базилевська О. О. Компетентнісний підхід у мистецькій освіті. Інноваційна педагогіка. Вип.7. 2018. С. 135 – 140.

3. Бібік. Н. М. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
4. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. Вища освіта України. Вип.3. 2008. С.23-30. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/52560/5/Holovan_competence.pdf
5. Гончаренко С. У. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.
6. Зеер Э. Ф., Павлова А. М., Сыманюк Э. Э. Модернизация профессионального образования : компетентностный подход: учебное пособие. Москва : Московский психолого-социальный институт, 2005. 216 с.
7. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва : Международный гуманитарный фонд "Знание", 1996. 308 с.
8. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта : теорія і практика : монографія. Київ : Промінь, 2006. 432 с.
9. Методичні рекомендації щодо викладання предметів художньо-естетичного циклу у 2018/2019 навчальному році. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 03. 07. 2018 р. № 1/9-415 URL : <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-predmetiv-hudozhno-estetychnogo-tsyklu-u-2018-2018-navchalnomu-rotsi/>
10. Морозов С. М., Шкарапута Л. М. Словник іншомовних слів. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
11. Ревенко І.В. Художньо-естетична компетентність учителя як показник його професійної культури. Мистецтво і освіта. Вип.3.2007. С. 139–146.
12. Сковрцова С. О., Цимбалюк Я. С. Компетентності та компетенції співвідношення понять. Випуск 9. Збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Формування компетентностей у учнів основної і старшої школи під час вивчення природничо-математичних дисциплін». Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2010. С. 5 – 7.
13. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980): в 11 томах. Том 4. Київ : Наук. Думка, 1973. 840с. URL: <http://sum.in.ua/>
14. Типова освітня програма початкової школи. Керівник О. Я. Савченко. 08.10.2019 р. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> с.3.

•

УДК [373.5.016:78]:316.77

Василишин І.В., Гумінська О.О.

МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК УЧНІВ 5-7 КЛАСІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті уточнено суть та структуру поняття «комунікативні навички». Автори дослідили та систематизували різні методи та прийоми розвитку комунікативних навичок учнів 5-7 класів на уроках музичного мистецтва.

Ключові слова: комунікативні навички, розвиток комунікативних навичок учнів 5-7 класів, уроки музичного мистецтва.

Наукове видання

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Відповідальний за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 15.04.2022 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 11,16. Наклад 100 пр. Зам. 33.
Видавництво «Волинські береги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські береги».